

Синявська І.М.

## АГРАРНА РЕФОРМА ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОЇ ОСВІТИ

Агропродовольчий сектор України займає одне з провідних місць у системі національної економіки, головні завдання якого полягають у забезпеченні продовольчої безпеки держави і виробленні сировини для промисловості.

З року в рік відмічається зростання частки вкладу АПК у валовий внутрішній продукт країни, формування державного бюджету, експортні можливості держави. Практикою доведено, що зростання ВВП за рахунок агропродовольчого сектору ефективніше сприяє зменшенню бідності населення, ніж зростання ВВП за рахунок інших галузей економіки, що має особливо важливе значення у періоди кризових економічних явищ. Разом із тим, ресурсний потенціал АПК, в основі якого високопродуктивні землі сільськогосподарського призначення та сприятливі кліматичні умови, не вичерпаний. Забезпечити більш повне використання існуючого потенціалу можливо за реформувань окремих галузей аграрного сектору та активного впровадження інновацій у виробництво, освіту, науку тощо.

Нині українська влада взяла курс на системні аграрні реформи, які знайшли своє відображення у програмі економічних реформ на 2010-2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» у розділі **«Розвиток сільського господарства й земельна реформа»**.

Причиною для цього послугувало те, що Україна при своєму природно-ресурсному потенціалі не використовує його ефективно, а АПК за рівнем розвитку значно відстає від передових країн світу і ЄС.

Проведення системних реформ в АПК має забезпечити технологічне переоснащення сільськогосподарської галузі й перетворення її на ефективний, конкурентоспроможний на внутрішньому й зовнішньому ринках сектор економіки.

На сьогодні визначені основні пріоритетні напрями розвитку аграрного сектору, серед яких – підвищення ефективності галузі рослинництва; розвиток галузей свинарства і молочного скотарства; врегулювання земельних відносин, раціоналізація землекористування, формування прозорого ринку земель сільськогосподарського призначення; розвиток інфраструктури аграрного ринку, формування мережі оптових ринків та кооперативних каналів збуту сільськогосподарської продукції; реформування аграрної освіти відповідно до реальних потреб сільського господарства; розвиток сільських територій; удосконалення системи державного управління аграрним сектором тощо.

Ми вбачаємо сільське господарство наукоємним, інноваційним, екологічно безпечним та, безумовно, прибутковим. Необхідними умовами для цього є технічне та технологічне переоснащення виробництва, орієнтоване на

ресурсозбереження; раціональне і ефективне використання сільськогосподарських угідь; розвиток органічного землеробства, формування сучасної селекційної бази, розбудова системи управління якістю і безпечністю продовольчої продукції.

В умовах глобалізації ринків і загострення конкуренції все більше уваги приділяється питанням якості й безпечності агропродовольчої продукції. Успішне вирішення цього питання пов'язане із формуванням національної системи технічного регулювання у сфері продовольства, яке має відповідати вимогам міжнародних та європейських стандартів. Активізовано роботу з впровадження систем управління якістю HACCP та ISO. Розпорядженням уряду в складі Національного університету біоресурсів і природокористування України створена Українська лабораторія якості і безпеки продукції агропромислового комплексу, серед основних завдань якої – проведення за стандартами Міжнародної організації із стандартизації (ISO) серії 9000 і 14000 експертизи якості і безпеки продукції агропромислового комплексу, а також підготовка і перепідготовка кадрів із питань визначення якості і безпеки продукції.

Сьогодні часто ведуть полеміку про те, яка форма розвитку аграрного сектору економіки є пріоритетною для нашої країни. Є прибічники динамічного розвитку потужних агрохолдингів, які можуть застосовувати новітні технології, і мають фінансові можливості та ресурси для ефективного функціонування в АПК і нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. Інші є прибічниками моделі розвитку фермерського господарства. На нашу думку, найважливішим для України є питання збереження *українського села*. Інвестиції на розвиток соціальної сфери села на сьогодні становлять лише 7,6 млрд грн/рік, що набагато менше потреби в них. Як наслідок, відмічається погіршення якісних та кількісних демографічних показників на селі, знижується рівень зайнятості, посилюються безробіття та міграційні процеси. За межею бідності перебуває майже 17% сільських сімей, частка селян із доходами нижче прожиткового мінімуму складає 42,7%. Рівень оплати праці у с.-г. на 40% нижчий за середній у економіці. У 14 тис. сільських населених пунктів (49%) відсутні будь-які виробничо-управлінські підрозділи. Тому особливо важливою складовою державної аграрної політики є розв'язання соціальних проблем селян та забезпечення комплексного розвитку сільських територій.

На підтримку зазначеної Програми, в якій значну роль відведено реформі системи освіти, Міністерство аграрної політики планомірно здійснює заходи з приведення галузевої освіти у відповідність до сучасних вимог суспільства.

Аграрна освіта – це потужний науково-освітнянський комплекс, що охоплює мільйони людей у країні, де аграрна галузь є визначальною в структурі виробництва валової продукції. Саме ця освіта забезпечує сільськогосподарських товаровиробників необхідними кадрами, розвиває університетську науку, сприяє сталому розвитку сільських територій.

Переважно 70 відсотків контингенту аграрних ВНЗ складає сільська молодь. Завдяки інтеграційним процесам в освіті випускники технікумів і коледжів тепер мають можливість здобути вищу освіту в аграрних університетах за скороченим терміном навчання.

Сучасна аграрна освіта зорієнтована на підготовку висококваліфікованих фахівців, які володітимуть новітніми знаннями і вміннями, будуть здатними до створення, впровадження та розповсюдження нових ідей і технологій, що, в свою чергу, забезпечить конкурентоспроможність агропромислового виробництва України серед інших країн світу.

Саме з формування контингенту майбутніх студентів-аграріїв починається підготовка фахівців для галузі. Вона відзначається **проведенням активної профорієнтаційної роботи**, що, в свою чергу, дозволяє відібрати з-поміж сільської молоді кращих, мотивованих випускників шкіл, які після закінчення навчального закладу повернуться працювати у село. Навчальні заклади спільно з головним управлінням агропромислового розвитку облдержадміністрації мають щорічно здійснювати моніторинг кадрового забезпечення агроформувань області. На районному та обласному рівні доцільно аналізувати якість кадрового забезпечення та наявність вакантних посад у різних сферах аграрного сектору: сільськогосподарське виробництво, переробка сільськогосподарської продукції, обслуговуюча сфера АПК тощо. Ця інформація є **критерієм під час визначення обсягів державного замовлення** та можливостей підготовки фахівців у навчальних закладах.

Основою формування інноваційного розвитку аграрної освіти є **вертикально-інтегрована система**, яка передбачає комплексний підхід до підготовки фахівців, починаючи від робітничих професій до найвищого освітньо-кваліфікаційного рівня – магістр.

Світова практика свідчить, що підготовка фахівців для АПК має тісно ув'язуватися з технологіями виробництва як рослинництва, так і тваринництва, з технікою, яку використовують на полях. Ми впровадили практику, за якої товаровиробник впливає на зміст аграрної освіти. І як результат, оновлюють навчальні плани та програми, підручники, посібники, унаочнення тощо. Активізується практичне навчання студентів та стажування викладачів на провідних підприємствах, агроформуваннях галузі як в Україні, так і за її межами.

Наука і освіта мають працювати сьогодні на стратегію, на новітні досягнення, на перспективу – оце наше завдання. І я хочу, щоб науковець, викладач і студент були в одній лінійці щодо процесу освіти та науки. Обов'язково повинні студенти залучатись до наукової роботи. Якщо студент працюватиме разом з ученими над якоюсь науковою працею, то ми матимемо достатньо кваліфікованих фахівців і найближчим часом зможемо експортувати не тільки сільськогосподарську продукцію, а й наукові розробки. І виробники мають сприяти тому, щоб досягнення практичної співпраці науковців та студентів були економічно привабливі для їхнього виробництва.

Інноваційний розвиток аграрної освіти вимагає нових підходів і до побудови самої системи освіти. Основою концепції розвитку вищої освіти в галузі має стати стратегія оптимізації, яка передбачає модернізацію та реорганізацію аграрних ВНЗ. Беручи до уваги регіональність нашої країни, а також місце розташування навчальних закладів і наукових інститутів, ми плануємо створити 5-6 потужних технологічних парків, які об'єднають і наукові установи, і навчальні заклади, а також залучать до співпраці великі аграрні холдинги. І тоді близько 30 % навчального процесу можна буде відвести для залучення студентів до освоєння особливостей виробництва, спільної роботи з науковцями, набуття практичного досвіду відповідно до освіти, яку здобуває майбутній фахівець. Аграрні ВНЗ будуть не тільки **навчальними, а й науковими центрами**, які генеруватимуть нові знання, досягнення науки та техніки, інноваційні технології. Будуть відзначатися високою кваліфікацією професорсько-викладацького складу; відповідністю матеріально-технічної бази сучасним вимогам, тісними зв'язками з аграрним бізнесом; здійсненням суттєвих наукових досліджень для аграрного сектору України.

Сьогодні аграрні ВНЗ також стають центрами міжнародних освітніх та наукових зв'язків і є повноправними **учасниками Європейського освітнього простору**. Співробітництво з зарубіжними партнерами реалізується за різними змістовними напрямками з використанням різноманітних організаційних форм: від студентської та професорсько-викладацької академічної мобільності, участі в міжнародних конференціях, семінарах, «круглих столах» до реалізації спільних освітніх програм і участі у діяльності різних міжнародних наукових та освітніх організацій.

Діяльність ВНЗ на міжнародному освітньому просторі фокусується на довготривалих програмах і проєктах (серед яких найбільш популярна **DAAD**), які покликані забезпечити підвищення якості освітньої та наукової діяльності до рівня світових стандартів. Пріоритетними є спільні освітні програми, реалізація яких важлива для успішного входження в Болонський процес. Тут перш за все необхідно відзначити міжнародну магістерську програму «Адміністративний менеджмент», яка відкрита у рамках співробітництва з університетом прикладних наук Вайєнштефан. Згідно з досягнутими домовленостями здійснюється взаємне визнання освітніх кредитів та видача подвійних дипломів (українського та німецького державного зразка).

У системі міжнародних зв'язків особливо важливе місце займає організація виробничого стажування за кордоном. За останні роки кількість студентів, аспірантів та викладачів, що мають можливість пройти спеціалізоване фахове стажування у фермерських господарствах Німеччини, Австрії, Польщі, Фінляндії, Швеції, Данії, Австралії, США та інших країн суттєво збільшилася (біля 3000 тис. студентів проходять практичне навчання за кордоном щорічно).

Все більшого розповсюдження набуває **проведення навчання на англійській мові**, а в окремих навчальних закладах (НУБіП України, Сумський

НАУ) повністю освоєна підготовка з 1 по 5 курс за спеціальністю «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності».

Пріоритетним напрямом розвитку аграрної освіти вважаємо нарощування обсягів **підготовки іноземних студентів**, особливо з країн, які мають суттєві економічні зв'язки з Україною.

Працевлаштування молодих фахівців також є одним із найбільш актуальних питань і знаходиться під постійним контролем Міністерства аграрної політики. В навчальних закладах створена і діє система, спрямована на допомогу студентам у пошуках найкращих баз практик та підприємств для майбутнього працевлаштування; налагоджена практика проведення Ярмарку професій (два рази на рік), доброю традицією стало проведення Днів кар'єри.

Нам не байдуже майбутнє агропромислового комплексу нашої країни і це майбутнє безпосередньо залежить від кваліфікованого кадрового потенціалу та професійного рівня фахівців – випускників аграрних навчальних закладів.

*Стаття надійшла до редакції 17.09.2010*